

Slåttemarker tilbyr mange blomsterressurser til pollinatorer.

Foto: L. Johansen.

Slåttemark – et blomstrende matfat og leveområde for pollinatorer – Enkle pollinatorvennlige skjøtselstiltak

SLÅTTEMARK

Slåttemarker er engpregede, åpne eller tresatte økosystem. De er artsrike og inkluderer mange rødlistede planter og pollinatorer. Over lang tid, ofte hundrevis av år, har slåttemarkene blitt formet gjennom slått og jordbruk. Likevel har slåttemarka vanligvis ikke synlige fysiske spor etter pløying eller tilsåing, og har bare svake spor etter gjødsling og sprøyting, hvis noen. De blir slått seint i sesongen og kan bli beitet på høsten eller våren.

Slåttemarka er sjelden i Norge og naturtypen er kategorisert som kritisk truet i Norsk Rødliste for naturtyper 2018. Det er en utvalgt naturtype, noe som betyr at det skal bli tatt spesielle hensyn ved bruk, forvaltning og arealplanlegging i områder hvor naturtypen er til stede. Ettersom slåttemark er en utvalgt naturtype er Handlingsplan for slåttemark og egne tilskuddsordninger for slåttemark iverksatt.

Noen pollinatorer observert i trønderske slåttemarker.
Foto: L. Johansen, E. Kallioniemi.

ET VIKTIG LEVEOMRÅDE FOR POLLINATORER

På grunn av det store mangfoldet av ulike blomsterarter som finnes i slåttemarka, er den et viktig leveområde som tilbyr mye nektar og pollen for mange ulike insekter. Samtidig medfører dette mangfoldet av blomsterarter at man får blomstring til ulike tidspunkt. Det bidrar til kontinuerlig tilførsel av pollen og nektar til insektene gjennom hele sommersesongen.

POLLINERING SOM NATURGODE

Pollinering er svært viktig for matproduksjonen og har avgjørende betydning for produksjon av 75 % av alle kommersielle arter i landbruket over hele

verden. Produkter fra det norske landbruket, for eksempel raps, eple, jordbær og bringebær, er avhengige av pollinering. I tillegg er nesten 90 % av alle ville planter avhengige av pollinatorer for å kunne reprodusere seg. Flere insektgrupper bidrar til pollinering, men i Norge er ville bier, og spesielt humler (som tilhører villbiene), ansett som de viktigste.

SKJØTSEL AV SLÅTTEMARK

Regjeringen laget i 2018 en Nasjonal pollinatorstrategi, med hovedmål å sikre levedyktige bestander av villbier og andre pollinerende insekter som bidrar i matproduksjon og til mangfold i naturlige økosystem. I strategien er det understreket at drift og skjøtsel av slåttemark er viktig for å oppnå dette målet. Det er derfor nødvendig å ha kunnskap om hvilke skjøtselsregimer som best fremmer leveområdene for pollinatorene og deres blomsterressurser, samt naturtypen slåttemark i seg selv.

Slåttemarkene er små og ligger spredt, ofte med store avstander i landskapet. Som regel blir hele enga slått til samme tid i midten eller slutten av sommeren. Det medfører at alle blomstene forsvinner samtidig, og at det i tiden rett etter slåtten kan bli vanskelig for pollinatorene å finne mat. Særlig hvis neste slåttemark ligger langt unna og det ikke finnes andre blomstrende områder i nærheten.

Slåttemark i Trøndelag som snart skal bli slått. Foto: L. Johansen.

Eksempel på plantearter som vi observerte ble besøkt av humler tidlig på sommeren fra v. engsoleie, skogstorkenebb og tepperot. Foto: B. Bele.

Midt på sommeren (ikke lenge etter vanlig tid for slått) ble fra v. blåknapp og blåklokke besøkt oftest, mens på høsten ble blåknapp og føllblom (t.h.) besøkt oftest. Foto: Line Johansen, Bolette Bele.

POLLINATORVENNLIG SKJØTSEL AV SLÅTTEMARK

I et prosjekt finansiert av Landbruksdirektoratet, har forskere fra NIBIO, Avdeling for kulturlandskap og biomangfold, studert hvordan slåttemarkar bør skjottes for å ivareta blomsterressurser for pollinerende humler.

Kulturlandskapet rundt Trondheimsfjorden var utgangspunkt for studien. Her ble 11 av de 34 humleartene som finnes i Norge registrert. Det tyder på at slåttemarkene er svært godt egnede leveområder for humler. Naturlig nok var det færrest humler å finne i enga i perioden med minst blomsterressurser, altså rett etter slått.

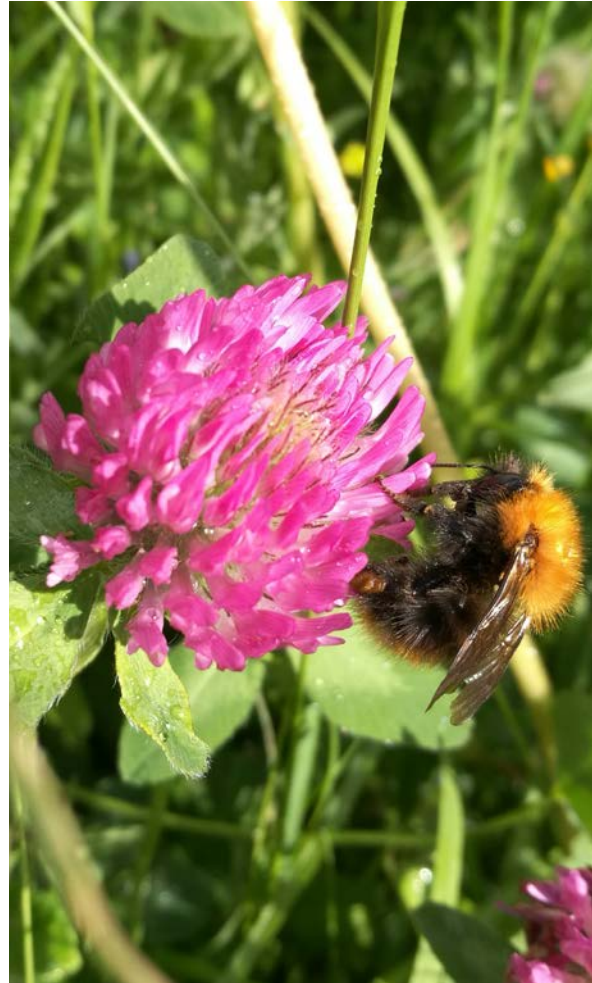
Forskjellige plantearter blomstrer til forskjellig tidspunkt. Det medfører at humlene besøker forskjellige arter gjennom sesongen. Studien viste at tidlig på sommeren ble skogstorkenebb, engsoleie og tepperot oftest besøkt av humlene. Midt på sommeren var det blåknapp, blåklokke og åkertistel som oftest ble besøkt. Mens på høsten var det blåknapp og føllblom som gjaldt. En slåttemark som innehar alle disse artene vil derfor kunne gi blomsterressurser for pollinatorer gjennom hele vekstsesongen.

Etter at ei slåttemark blir slått i midten/slutten av juli, vil den blomstre igjen etter to/tre uker. Utsetter man slåttene i deler av enga i en måned,

vil det være tilgjengelig blomsterressurser for pollinatorer selv i den kritiske tiden etter slått. Det betyr at variasjon i slåttetidspunkt i en eng er gunstig for pollinatorer, siden det gir tilgang på blomsterressurser gjennom hele sommeren og muligens også lenger utover høsten.

ANBEFALINGER FOR SKJØTSEL SOM BIDRAR TIL BLOMSTERRESSURSER HELE SESONGEN

- Bruk ekstensive skjøtelsesmetoder som innebærer en slått, kortvarig beite vår eller høst, fjerne graset etter slått, ingen jordbearbeiding, innsåing, kunstgjødsel eller sprøytemidler. Dette bidrar til mange arter som blomstrer i enga.
- Del opp slåttemarkene og slå delene til forskjellig tid – dette vil sikre kontinuerlig tilgang av blomsterressurser.
- La plantearter som er viktige for pollinatorer i hovedsak blomstre ferdig og sette frø før de slås.
- Vurder forekomsten av blomsterressurser i landskapet rundt slåttemarka. Dersom det er få blomster i umiddelbar nærhet til enga, er slåttetidspunkt i enga viktigere å vurdere enn hvis omgivelsene tilbyr mange alternative blomsterressurser.

Blåknapp t.v. og Rødkløver (t.h.) som får besøk av humle. Foto: E. Kallioniemi og L. Johansen.

KILDE

Departementene. 2018. Nasjonal pollinatorstrategi. Ein strategi for levedyktige bestandar av villbier og andre pollinerande insekt. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon.

Elven, H. & Bjureke, K. 2018. Pollinatorvennlig skjøtsel av slåttemark og naturbeitemark. Andre utgave. Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. Rapport nr. 77, 80 s.

Hovstad, K. A., Johansen L., Arnesen, A., Svalheim, E. og Velle, L. G. (2018). Slåttemark, Semi-naturlig. Norsk rødliste for naturtyper 2018. Artsdatabanken, Trondheim. <https://artsdatabanken.no/RLN2018/76>

IPBES 2016. The assessment report of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services on pollinators, pollination and food production. S.G. Potts, V. L. Imperatriz-Fonseca, and H. T. Ngo (eds). Secretariat of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, Bonn, Germany. 552 pages.

Wehn, S., Kallioniemi, E., Vesterbukt, P., Grenne, S.N., Can, J.M., Henriksen, M.V., Johansen, L. Skjøtsel av semi-naturlig eng for å ivareta pollinatorer og deres blomsterressurser. NIBIO RAPPORT 6(8) 2020.

FORFATTERE:

Line Johansen, Sølvi Wehn, Julio M. Can, Marie Vestergaard Henriksen, Eveliina Kallioniemi, Per Vesterbukt, Synnøve Nordal Grenne